Eduskunnan Suuri Valiokunta

Ympäristöministeriö
Vesi- ja luontoympäristöosasto
Erityisasiantuntija Eija Hagelberg

Asia: E 6/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta

Tarvitsemme Suomessa monipuolista maataloutta myös tulevaisuudessa. Ympäristöstä huolehtiminen on osa huoltovarmuutta, ja se kuuluu moderniin ruokajärjestelmään. Pidämme erittäin myönteisenä asiana, että se on yksi tiedonannon painopisteistä.

Ruuantuotanto tapahtuu läheisessä kytköksessä luontoon, ja siksi ruuantuotantoa on toteutettava tavoilla, jotka suojelevat vesiä, luonnon monimuotoisuutta ja ilmaa. Siksi näemme tärkeänä, että maatalous- ja ruokasektori osallistuvat EU:n ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttamiseen. Maatalouden päästövähennystavoitteet tulee sovittaa siten, että ne eivät haittaa ruuantuotantoa. Maataloudessa tulee kuitenkin tarkastella tuotantorakennetta myös ilmasto- luontopolitiikan tavoitteiden kautta.

Sopeutuminen ilmastonmuutokseen on tärkeä osa nykyistä ja tulevaisuuden ruokaturvaa. Kuivuusjaksot, talvisateet ja muut äärisääilmiöt yleistyvät ilmastonmuutoksen myötä. Riski kasvitautien ja tuhohyönteisten määrän nousuun on olemassa. Siksi sopeutumiseen on tartuttava nykyistä rivakammin. Kuten Suomen kannassa todetaan, maaperän kasvukunnolla on merkitystä keskeisenä tuotannontekijänä. Pidämme maaperän korostamista tärkeänä asiana sekä tuotannon varmistamisen että ympäristöhyötyjen näkökulmasta.

Komissio esittää, että CAP:ia tulisi ohjata kohti kannustavia ratkaisuja, joissa viljelijöitä palkitaan ilmasto- ja ympäristötoimista. Vaikka tämä voi lisätä viljelijöiden motivaatiota, ei ole takeita siitä, että siirtymä itsessään johtaa vaikuttavampiin toimiin. Ilman riittävää kohdentamista, seurantaa ja tulospohjaisuutta kannustemalli voi johtaa tilanteeseen, jossa tukea maksetaan vähävaikutteisista toimista. Riskinä on ilmasto- ja luontovaikutusten ohentuminen. Toteutuksessa kannustemekanismien tulee perustua selkeisiin vaikuttavuuskriteereihin ja ohjata toimenpiteisiin, jotka tuottavat todellisia ja mitattavissa olevia päästövähennyksiä.

Komissio esittää tukijärjestelmän yksinkertaistamista ja kannustepohjaista kehittämistä, mitä Suomi E-kirjeessä kannattaa. Osana nykyisen CAP:n vihreää arkkitehtuuria, ehdollisuus on viljelijöille pakollinen ja ekojärjestelmä vapaaehtoinen kannustepohjainen toimenpidekokonaisuus. Molempien tarkoituksena on ohjata viljelijöitä ympäristö- ja ilmastomyönteisiin käytäntöihin. Suomella on mahdollisuus kehittää CAP-strategiaansa vaikuttavuusperusteisesti – suuntaamalla esim. ekojärjestelmien tukia päästöintensiivisille alueille, kuten turvepelloille ja karjatalouteen, ja sitomalla tuki mitattuihin ilmasto- ja luontotuloksiin.

Tiedonannossa on nostettu esiin biotalouden investointitarpeet. Euroopan on vähennettävä riippuvuutta ulkoisiin panoksiin, kuten tuontilannoitteisiin, tuontirehuihin ja tuontikasvinsuojeluaineisiin.

Tiedonannossa ja Suomen kannassa esiin nostettu ravinteiden kierrätys on välttämätön tekijä huoltovarmassa ruokajärjestelmässä. Laajemmin koko kiertotalous on myös nostettu esiin, mitä myös pidämme välttämättömyytenä. Tähän voidaan laskea mukaan myös tiedonannossa mainittu ruokahävikin (elintarvikejätteen) vähentäminen.

Biotalouden edistäminen on tärkeä osa fossiilitaloudesta irtautumista, mutta kaikki biomassan käyttö ei ole ilmaston ja luonnon kannalta edullista. Erityisesti metsäbiomassan käyttö bioenergiana voi tutkimusten mukaan lisätä ilmakehän hiilidioksidipitoisuutta vuosikymmeniksi tai jopa pidemmäksi aikaa. Tämä johtuu siitä, että poltettaessa biomassa vapauttaa hiilen välittömästi, mutta uudelleen sitoutuminen kasvillisuuteen kestää pitkään. Myöskään lyhytikäiset biotuotteet eivät varastoi hiiltä riittävän pitkään, jotta biomassan lisäkäytön aikaansaamat negatiiviset nieluvaikutukset kumoutuisivat. Tämä kytkeytyy erityisesti nykyisiin viljelykäytänteisiin, joissa maaperän hiiltä vapautuu ilmakehään sen sijaan, että maaperän hiilivarasto saataisiin kasvatettua. Vision ehdotuksissa ei tehdä selkeää eroa eri biotuotteiden ilmastovaikutusten välillä, eikä biomassan elinkaaripäästöjä tarkastella.

Tiedonannossa kasvinsuojeluaineet oli nostettu näkyvästi esiin. Kemiallisten kasvinsuojeluaineiden käytön vähentäminen on tärkeä päätavoite, ja siinä tulee kiinnittää huomiota erityisesti haitallisten kasvinsuojeluaineiden korvaamiseen biologisilla ja matalariskisillä kasvinsuojeluaineilla ja -tekniikoilla. Niiden hyväksyntää ja käyttöönottoa tulee vauhdittaa, jotta haitallisempien aineiden käyttöä voitaisiin vähentää. Komission mahdollinen lainsäädäntöehdotus siitä, että EU:ssa kielletyille vaarallisimmille kasvinsuojeluaineille ei jatkossa myönnettäisi tuontitoleransseja, on kannatettava aloite.

Visiossa esiin nostettu hiilenpoistumien sertifiointiasetuksen (Carbon Removal Certification Framework, CRCR) hiiliviljely-malli voi tarjota viljelijöille lisätuloja, mutta riskinä on, että nykyisessä muodossaan hiiliviljelyn sertifiointisäännöt eivät vastaa riittävästi kestävän ilmastopolitiikan vaatimuksiin. Sertifioitujen yksiköiden sitoumusaika on vain viisi vuotta, mikä ei vastaa kansainvälisesti hyväksyttyjä pysyvyyskriteerejä (20–100 vuotta). Lisäksi lisäisyyden osoittaminen – eli toimen vaikutus suhteessa siihen, mitä tapahtuisi ilman toimenpidettä – on riittämättömästi määritelty. Riskinä on, että päästöhyvityksiä annetaan toimenpiteistä, jotka eivät todellisuudessa tuota nettohyötyä ilmakehän kannalta. Tämä voi johtaa ns. näennäispäästövähennyksiin, mikä rapauttaa ilmastopolitiikan uskottavuutta.

Kokonaisuutena Komission maatalousvisio sisältää ilmasto- ja luontopolitiikan edistämiseen tähtääviä elementtejä, mutta niiden toteutustapa jää epäselväksi. Hiiliviljely, biotalous, ekojärjestelmät ja kannustemekanismit voivat toimia ilmasto- ja luontotyön välineinä vain, jos ne rakennetaan teknisesti kestävälle pohjalle, perustuvat vaikuttavuuteen ja sisältävät riskienhallinnan.